

Erdélyi Örmény Gyökerek

Füzetek

Fővárosi Örmény Klub időszaki kiadványa
II. évfolyam 1998/12. szám

1998. február

„Emlékek nélkül,
népeknek híre csak ár-
nyék...”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén du. 17 órakor - hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár klubdelutánjaira a Budapest V. Semmelweis u. 1-3. I. emeleti zeneterembe.

Naptár - február hó

Szép ünneppel kezdődik a hónap! Keleten inkább úgy ismerik: Jézus bemutatása a templomban vagy Jézus találkozása Simeonnal. Nyugaton pedig: Gyertyaszentelő Boldogasszony. Keleten inkább Jézus- azaz Úr-ünnep, nyugaton Mária-ünnep. Mit is mond a bibliai történet?

Az akkori vallási előírásoknak megfelelően Jézust édesanyja, Mária elvitte a szülés után 40 nappal a templomba és ott találkozott, helyesebben meglátta Őt egy igen idős ember, Simeon, akinek Isten e találkozást megígérte:

"Ma az öreg Simeon a Szentlélek által a templomba jött, sokkal fölségesebben jelent meg mint a kerubok, mert ők, akik a szárnyaikkal röpködnek, nem merik az Urat szemlélni, félelmetes dicsősége miatt, Simeon az Urat hordozva forró csókkal illette és simogatta Őt, a kisdéd csecsemőt és könyörögve kérte, bocsássa el őt békességben."

/néhai Kovács Géza fordítása/

Jézus a világ világossága, az ismeret fényét adta Simeonnak is, jelképesen az egyház gyertyát szentel e napon, s innen a gyertyaszentelő elnevezés. De az ünnep üzen is nekünk: törekedjünk a világosságra!

dr. Sasvári László

A sziget titka

II. rész

A szigetet ténylegesen is 1717. szeptember 8-án vehették át Velencétől az örmény atyák. A következő évben pedig már Róma engedélyével bárhol a világon szabadon prédikálhattak leigázott, rabigába görnyedt, "örömhírt" váró örmény népüknek.

Mechitárra és társaira az ősi bencés jelmondat, az "ORA ET LABORA" (imádkozzál és dolgozzál) szellemében óriási munka várt. A szigeten talált romokból helyre kellett állítani a templomot és a monostort. Az épületekkel 1740-re készültek el, ahogyan azt a refectorium (ebédlő) bejárati ajtaja felett olvashattuk:

„ FUIT HOC MONASTERIUM TOTUM TEMPORE MECHITAR PETRI EX SEBASTE I. ABBATIS EXTRUCTUM AN. 1740. ” A torony építését 1742-ben kezdték el, s 1750-re fejezték be.

Az újjáépült falakat tartalommal a benedeki "ORA ET LABORA" szellemében töltötték meg. Könyvtárak, értékes kézirataik, nyomdájuk a távoli, keleten élő örmény népük szellemi és lelki színvonalának emelését szolgálta, már az alapító életében. Az örmény lelkeség, a keresztény örmény tradíciók, az örmény történelem és irodalom, az armenológiai kutatások nyugati, európai centrumává lett Velence. És legfőképpen a csodálatos örmény nyelv központjává....

Mechitár műveiből csak a legfontosabbakat említve: 1744-ben kiadta az örmény nyelv teljes szótárát - húsz évig dolgozott rajta. Posthumus mű - 1749. április 27-én halt meg - másik óriási munkája, az örmény nyelvű teljes, kritikai bibliafordítása, mellyel kortársai legnagyobb elismerését és csodálatát sikerült kivívnia. Alapítójuk szellemében hihetetlenül széles körre terjedt ki az örmény atyák tudományos munkássága a XVIII - XIX. szd. folyamán. 1789 óta két nyomda is működik a szigeten, tudományos és irodalmi munkásságuk szolgálatában.

A tudományos munka mellett nem feledkeztek el a közvetlen kapcsolattartásról sem népükkel. Misszióikkal eljutottak Anatóliába, Konstantinápolyba, a Krím-félsziget örményeihez. A XVIII - XIX. századi mechitarista missziók összes eredményét azonban semmivé tette az 1915-GENOCÍDIUM. Ekkor tevődött át tevékenységük súlypontja a diaszpóra örményeinek szellemi, lelki szolgálatára.

A rend tudományos arculatának kimunkálásában nem kis része volt az erdélyi származású harmadik apátnak, ÁKONTZ KÖVÉR ISTVÁN-nak (szül. Gyergyószentmiklós 1740; megh. 1824). Az ő apátsága alatt (1800-1824) borult lángba egész Európa a napóleoni háborúk idején. Mechitár szerzetesfiait is közelről fenyegette a barbár francia példa: a szerzetesrendek felosztása. De a gyergyói fufangos észjárás túljárt még Napóleon eszén is... Rendjének megszüntetését úgy tudta elkerülni, hogy Mechitár művét átminősítette az "Örmény Tudományos Akadémiá"-vá, a tudós rendtagokat pedig akadémiai doktori fokozattal látta el. Tegyük hozzá: méltán. Egy kis nép élni akarása és bölcsessége így győz a zsarnoki önkény és a fegyveres, fizikai erőszak felett is.

Ebből merítették erőt azok a magyar fiatalok is, akik a reformkor hajnalán itt jártak a szigeten. Az örmény atyák tudós elszántsága, hegyeket mozgató hite, mustármagkeménységű akarateréje tanította meg az örmények igazságára: a megőrzött múlt a fel-támadás záloga. Az Ararát tövében éppúgy, mint a Kárpát-medencében. És az irodalmár Erdélyi János vagy a kiegyezés korában kultuszminiszteri bársonyszékbe emelke-

dett Trefort Ágoston sohasem feledték el az örmények igazságát, életpéldáját, amit fiatal korukban itt, a sziget csendjében hallottak meg és szívtak magukba.

Nem csoda, hogy a szabadság lángoló lelkű szerelmesének, Lord Byron-nak, a nagy angol költőnek (1788-1824) a figyelmét is felkeltette a sziget. 1816/17 során tartózkodott az atyák között hónapokon át az Arméniába és kultúrájába rajongásig "szerelmes" sánta angol költő, hogy tanulmányozza az örmények múltját, történelmét és nyelvét. Az éppen ekkor készülő örmény-angol szótárhoz ő írta meg az előszót. Ma is megvan Byron szobája, ahol naponta tanulta az örmény nyelvet az atyáktól. Közben - kedvenc padján pihenve a sziget csücskében - megírta a "Manfréd"-ot.

És itt meg kellett állnom gondolataimban egy pillanatra. Vajon mi készíti arra az "idegent", akinek "genetikailag" semmi köze ehhez a kicsiny, ősi, keleti néphez, hogy vegye magának a fáradságot, és egy csodálatos szépségű, egzotikus keleti nyelvet tanuljon a monostor csendjében és magányában?

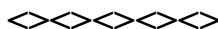
Leültem ugyanarra a padra, ahol Byron is annyiszor elmerengett az örmény nyelv hihetetlen zeneiségű szavain. S azon az üzeneten, amit feléje ez a társtalan, csodálatos nyelv közvetített...

A lenyugodni készülő nap alkonyati sugarai annak a tölgyfának a levelein szövődtek át, amelyet maga Byron ültetett. Ezúttal — nekem nyújtva árnyékát. Elnéztem a tenger vizét, az Adria hullámain, San Giorgio Maggiore szigetétől egészen Lidóig. Körülvett a csend, a magány, a béke...

És ekkor hirtelen, villám fényeként, megvilágosodott előttem a titok.

/folyt. köv./

fr. Lénárd
világi ferences
történész, teológus

Hová tartoznak az örmény katolikusok?

Sok szó esett az örmény katolikusokról az elmúlt időszakban. Ezek kapcsán felmerült, hogyan is van megszervezve a katolikus egyház? Mivel ez sokak számára kevésbé ismert, jó ezt röviden összefoglalnunk!

Magyarország katolikus egyházának szervezetét mutatom be.

Hazánk legmagasabb rangú főpapja az esztergomi érsek, dr. Paskai László. Mint első főpapot, prímásnak is nevezik, kormányozza az esztergomi érseki vagy főegyházmegyét. De más püspökségek, egyházmegyék is tartoznak még hozzá szervezetileg: a győri és a székesfehérvári egyházmegye, melyeknek megvan a saját püspökük.

További érsekségek és püspökségek:

- kalocsai érsekség, pécsi és a szeged-csanádi püspökség

- egri érsekség, váci és a debrecen-nyíregyházi püspökség
- kalocsai érsekség, pécsi és a kaposvári püspökség

A hajdúdorogi görög katolikus egyházmegye a miskolci apostoli kormányzósággal együtt Esztergom alá tartozik. /A miskolci apostoli kormányzóság, másként exarchátus az eperjesi egyházmegyének 1918 után Magyarországon maradt része!/
 A honvédség részére van még szervezve a tábori püspökség. A bencés rend központja Pannonhalma, néhány plébániával - közvetlenül a pápai szentszék alá tartozik!

Az egyházmegyék területileg tovább tagolódnak:

- főesperesi kerületek,
- esperesi kerületek.

A híveket a plébániák fogják össze, a hívek közösségét egyházközségnek is nevezik. Szűkebb vezetőség irányítja ezt a közösséget: a képviselőtestület. Az egyes megbízások viselői /elnök, jegyző, gondnok, másként kurátorok, pénztáros stb./ alkotják az egyház-tanácsot. Egy-egy plébánia területén - mintegy kirendeltségszerűen - működhetnek lelkesítők is. A plébániákon vezetik a hívek nyilvántartását, és jegyzik be az anyakönyvbe a keresztelezéseket, házasságkötéseket és temetéseket. Vidéken nincs minden helységben lelkész, de templom, kápolna van, és a hívek némileg szervezve is vannak, ezeket filiálisoknak, léányegyházaknak nevezik.

Magyarországon az örmény katolikusoknak egyetlen egyházközségük van, Budapesten az Orly utcában. Személyileg idetartoznak, akik örmény katolikusnak számítanak. Az egyházi főhatóság az esztergomi érsekség.

Erdélyben a négy ősi örmény plébániát - mivel 1715 után nem volt püspökük - a gyulafehérvári püspök joghatósága alá helyezték, majd 1930-ban külön apostoli kormányzóságot szerveztek, és az apostoli kormányzók örmény katolikus lelkészek voltak. Most ezt a tiszteletet a gyulafehérvári püspök tölti be /nemrég emelték érseki rangra!/. Külföldön általában a hívek vezetését örmény szertartású püspökök vagy apostoli kormányzók látják el.

dr. Sasvári

László

Kamerával az ősi romok között

Különösen maradandó élményt bizonyára azoknak nyújtott Szabó László Arménia, Anatólia, Levante c. fotókiállítás, a Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat Kiállítótermében, akik jártak Velence Szent Lázár szigetén. Akinek megadatott, hogy életében legalább egyszer beleszippanthasson mechitarista kolostorának levegőjébe, sétálhasson az ódon falak árnyékában, elidőzhessen kertjében Byron asztalánál, ahonnan a legendás költő, az örmény rend vendégeként fürkészhette a hajnali párából lassan fölsejlő, a világ térképét évszázadokon át alakító nagyhatalmú város látványát - elsősorban

őket szólítják meg a képsorok. A fotográfus melleleg egyetlen felvételt sem állít ki Velencéről.

Kalandozásának célja a Közel-Kelet ősi kultúráinak, kevésbé ismert tájainak felkutatása. Velencét említettem. A tárlat túlnyomó része az örménység múltját idézi. Kiemelten szólok ezekről a fotókról, hiszen az emberiség egyik legrégebb, máig fennmaradt kultúrájának emlékeiről készült lenyomatok.

Számunkra ennél több, mert az innen származó erdélyi magyar-örmények ősföldjét is jelenti. Az erőslelkű, sokat szenvedett nép háromezer családja - a 17. században - Apafy Mihály erdélyi fejedelem oltalma alá menekült és ott letelepedett.

Ani, az ezer évvel ezelőtti örmény főváros romjainak, templommaradványainak láttán eltűnődhetünk a történelem szeszélyein. Erről, a mára Törökországhoz tartozó helyről indultak a hódítók szorításából a hajdani kivándorlók, hogy a Krím-félsziget és Moldva érintésével végül Erdélyben leljenek új hazát. Az oszmán-török és perzsa birodalom kettős igája sem törte meg elszántságukat, identitásukat. A napjainkra már szellemvárossá vált Ani legjobb állapotban megőrződött épülete az örmények apostolának, Világosító Szent Gergelynek nevét viseli. A világon elsőként - 301-ben - teljességében keresztényé lett nemzet őbenne tiszteli legnagyobb szentjét. Az "1001 tornyú" poliszban a 10-13. század között emelt több templom névadója is a térítő, tevékenységéről sok szép legenda mesél, melyek már szinte elválaszthatatlanul összefonódnak Chorenaci Mózessal, történetírásunk atyjával, s az 5. században keletkezett krónikájával. Tovább tallózva a felvételek sorában, Van nevére bukkanunk, mely a vár kivételével teljesen megsemmisült. Most Törökországé, az itt élő örmény lakosságnak menekülnie kellett. Pedig a Van-tó vidéke az ókori fejlett Urartu állam romjain sarjadt új nép, az örmények bölcsője. Építészetük egyik csodája, a Szent Kereszt templom e helytől nem messze, Aktamar szigetén található.

A falak domborműves fafaragásai mesterművek. Kilikia tartományban, Korikosz vára örmény királyok rezidenciája és kulturális központ volt. Jeruzsálem örmény negyede az óváros legkisebb, legcsendesebb szeglete. A felvillantott utcaképek riportjai éleslátással kalauzolnak bennünket a hétköznapokban. Szíriában az aleppoi, Negyven mártírról elnevezett székesegyház színes fényképei bevilágítanak az itt élő örmények szakrális szertartásainak helyszínébe.

A közel-keleti utazás tovább folytatódik a szíriai oázisváros, Palmyra és Damaszkusz, majd a Boszrai Színház megtekintésével. Anatóliai régészeti leletek, Kappadókia földöntúli "tufa-tája", Pamukkale gipsz képződménye, Jordánia mai lenyűgöző romvárosai, Ciprus vad hegyvonulata is elének tűnik.

Szabó László felvételenként illusztrálja Vörösmarty Mihály örökérvényű gondolatát: "Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék." Aki látta, megerősítheti.

Olvasói észrevételek

Tisztelt Főszerkesztő Asszony !

Az "Erdélyi Örmény Gyökerek" Kiadvány II/" 1998. januári számában megjelentekkel kapcsolatban két észrevételt köteles vagyok tenni:

1. 1. old. Naptár részben: "... mindenekelőtt felveszi a misemondó ruháit, a kar a következő saragánt énekli:...." stb.

A pap és a segédkezők felöltözése a sekrestyében történik, hasonlóan szép imák kíséretében. Az idézett saragánt a kar és a hívek a már felöltözött papság oltárhoz vonulása alatt éneklik (Chorhurt chorin). A saragán utolsó mondata szerepel az idézetben, amikor a papság már az oltárnál áll, a szertartást vezető pap a hívek felé fordulva áldást ad, s a diakonus először tömjénezi meg a híveket. Ehhez logikusan kapcsolódik a bevezető ima ("lépcsőima") első könyörgése a Sz. Istenszülő közbejárásáért, az ünnep liturgiájának följajnlása, majd a bűnbánati ima. Ezt a "keleti" és a "nyugati" örmény liturgiában egyaránt így végzik !

2. 4. old. 1. bek.: A dec. 24-i vigilia liturgia ilyen nosztalgikus említése félrevezető. Kádár atya 10 évvel ezelőtti halála óta is - tudtommal és közreműködésemmel - minden évben dec. 24-én a lehető legnagyobb ünnepélyességgel megtartottuk Jézus urunk születésének ünnepét (talán nem du. 6-kor, hanem 5-kor). Akik látogatják a magyarországi örmények egyetlen templomának istentiszteleteit, azoknak bizonyára nem újdonság ez a közlés.

További, csupán terminológiai megjegyzés:

6. old. 3. bek.: A "kukulla" (cuculla) a monasztikus nyugati szerzeteseknek a sz. cselekmények alatt (mise, zsoltosma) használt bő, csuklyás viselete. Az elnevezést ebben az összefüggésben nem érzem szerencsésnek. Az örmény pap és a szerzetes bő-újjú reverendát visel (Verargu), esetenként rajta fekete palásttal (Pilon). A csúcsos, csuklyaszerű fejfedő (Veghar) ettől független. Utóbbit csak a szerzetesek és a tanító papok (Vartabed) viselik. Az uniált örmény egyházakban használata nem szokásos.

Tisztelettel
Guzsik Tamás

Köszönjük az észrevételeket.

Kedves dr. Issekutz Sarolta !

Megkaptuk az Erdélyi Örmény Gyökerek utolsó két számát, amelyekért ezúttal mondunk köszönetet.

Jan. 24-én, ebben az évben lenne 110 éves dr. Fugulyán Katalin, Katus néni, ahogy a családukban neveztük, a híres kolozsvári szemészorvos, aki édesapám nagynénje volt. Ezért szeretnénk, hogy a küldött nekrológ alapján, egy pár szó erejéig megemlékeznénk róla.

Édesapám dr. Fugulyán Gergely, szintén szemorvos volt, Marosvásárhelyen élte le küzdelmes életét. Március 27-én lesz két éve, hogy hosszas betegség után végleg eltávozott közülünk.

Kolozsváron a Házsongárdi temetőben van eltemetve, Katus nénivel egy sírban Marosvásárhelyen kollégái közül senki sem emlékezett meg róla, ezért én írtam egy megemlékezést az életéről ami megjelent a helyi Népújságban - ebből küldök egy példányt.

Erdélyi körútjuk közben szívesen látjuk Önöket Marosvásárhelyen.

Dr. Fugulyán Katalin

18. január 1998. Marosvásárhely

Köszönjük a megemlékezést dr. Fogolyán Gergelyről, amelyet ezennel közkinccsé tesszünk, hasonlóan bármely az örmény családokra vonatkozó, közérdeklődésre számító leírást, bemutatkozást.

Emlékezés dr. Fugulyán Gergely szemész főorvosra

1996 március 27-én, 76 éves küzdelmes életút után végleg eltávozott közülünk dr. Fugulyán Gergely Marosvásárhely egyik legkiválóbb szemész főorvosa.

1920. január 20-án született Mátyásföldön a zádorlaci Hemmen Etelka és a nagyhalmági Fugulyán Antal jegyző gyermekeként. 1933-tól Kolozsváron nagynénje, az európai hírű dr. Fugulyán Katalin szemorvos védőszárnyai alá kerül.

Kolozsváron volt orvostanhallgató 1944-ig, azután tanulmányait Budapesten folytatta, majd Halléban fejezte be, ahol a menekült magyar egyetemek keretében orvostoktorrá avatták háborús körülmények közepette -gyertyafény mellett a pincében.

Hazatérve Romániába, Marosvásárhelyen telepedik le, ahol 1947. július 13-án újból orvosává avatták. Ez volt az első doktorrá avatás a kolozsvári Bólyai Egyetem Marosvásárhelyre költözött orvosi karán. Egyetemi pályafutását 1946-ban kezdte meg mint gyakorlónok a marosvásárhelyi szemészeti klinikán, 1949-től tanársegéd 1964-ig. Eközben 1953-59 között az Orvosi Technikum igazgatója.

A főorvosi fokozatot 1959-ben szerezte meg, az orvostudományok doktora címet 1967-ben.

1964-től 1983-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig a megyei poliklinika szemészeti rendelőjében kellett folytatnia orvosi tevékenységét.

Szemészeti dolgozatainak száma több mint 160. Főbb kutatási területe a glaukómazöldhályog. Kezelési eljárást vezetett be társszerzőként a szemészeti gyakorlatban: szemgyulladások liquor kezelését, valamint hisztamincseppeket a szaruhártya feltisztulására, ezenkívül személyesen kezdeményezte a klinikán a szövetbeültetést, valamint a

glaukómában a gliccrol cseppekkel való kezelést. Dolgozatai a marosvásárhelyi Orvosi Szemlében, az Oltalmologic bukaresti szaklapban, valamint a Szemészetben jelentek meg, dolgozatainak kivonatai pedig külföldi szaklapokban is.

Részt vett főiskolai jegyzetek szerkesztésében a Sabadccanival, Szerémivel és Henter Kálmánnal, amelyekben a látás optikai analizátoráról, valamint a szemlencse betegségeiről ír.

1989-ben jelent meg Az öregedő szem című kötet, Fodor Ferenc - Fugulyán Gergely szerzők neve alatt.

Tagja volt az európai Glaucoma Társaságnak, a Magyar Szemorvos Társaságnak. Számos belföldi és külföldi szemészeti kongresszuson vett részt.

Orvosi publicisztikai, egészségügyi, nevelési, valamint ismeretterjesztő célzattal számos írása jelent meg a Dolgozó Nő-ben, Új Élet-ben, az utóbbi években a helyi napilapban, a Népújságban is.

Marosvásárhelyen szakmai tudását főleg betegek érzékelték, akiket kezelt és gyógyított, de ez számára többet jelentett minden meddő és száraz diplománál. Ötvenéves aktív orvosi tevékenysége alatt több mint százezer beteget vizsgált és kezelt, szerényen, hivatástudattal.

Lépést tartott a legújabb szakirodalommal élete végéig.

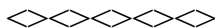
1995 Augusztusáig dolgozott a fizetéses poliklinika szemészeti rendelőjében, amikor egy teljes munkanap után hirtelen jött betegsége meggátolta őt a további orvosi munka folytatásában. Több hónapig küzdött érte a családja, de hiába, már nem tudott felépülni. Befejezésül idézzünk párt sort egy általa írt versből:

"Létünk olyan, mint egy homokszem
Melyet a szél könnyedén elsodorhat,

Akármit akarok vagy cselekszem,
csak törvényeid szerint alakulhat."

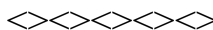
Dr. Fugulyán Katalin

94 éves korában, 1987 december 25-én elhunyt
B. Ötves Margit, költőnő klubtársunk

Született 1903-ban Szovátán. Édesanyja Papp Lenke zongora tanárnő, édesanyja orvos. Négyen voltak testvérek. Két fiú, két lány. Egyik testvére az I. világháború alatt esett el. Másik fiú testvére gyógyszerész lett Zilahon, majd a II. világháború előtt (vagy alatt) Budapestre jött két lányával együtt. Margit a középiskoláit és ifjúsága nagy részét Nagyenyeden töltötte. Innen édesanyjával a II. világháború alatt jött Kiszepesre. Itt családfenntartó lett, mivel testvére, Lenke zenét tanult a Zeneművészeti Főiskolán. Margit a Polgármesteri Hivatalban volt titkárnő. A II. világháború után elvesztette állását, kifőzést nyitott otthonában, de ekkor már a Riadó u-ban éltek ketten. Lenke nővére férjhezment és édesanyja eltartásához nem járult hozzá. Ez élete végéig bántotta Margitot. A kifőzés átmeneti volt. 53 éves korában elkezdett oroszul tanulni és rövidesen 1 év után különböző üzemekben tanítani. 1960-ban ment férjhez Bedő Istvánhoz, akivel nagyon békés és boldog éveket éltek együtt. Férje halála után mostoha gyermekei gondoskodtak róla, látogatva és segítve haláláig, mely 1997 december 25-én következett be hét napi eszméletlen állapot után. Négy nappal halála előtt voltam nála. Kedvesen fogadott, mint mindig és friss volt lélekben amiért nem gondolhatunk közeli halálára. Rajzolt fiatal kora óta, a 80-as évei körül kezdett verset írni, főleg szociális problémákkal kapcsolatban és őseire emlékezve. Mindenki felé nyitott, igazságot kereső, hívő lélek volt. Isten adjon neki bűnbocsánatot és csendes nyugodalmat.

dr. Papp Erzsébet

Örmény klubest

Valamikor fiatal koromban -
a két háború között, - alig
alig térve magunkhoz, menekülések
"hazánkból" - szép Erdélyországból

Megmaradt kis MAGYARORSZÁGBAN
voltak akkor is ÖRMÉNY ZSÚROK;
Budapesten, a Belvárosi kávéházban
Röpködtek szép ÖRMÉNY NEVEK:

AVEDIK FÉLIX - ki igyekezett
összegyűjteni az örményeket:
Korbuly, Placsintár és Jakabbfy
Dr. Hofhannesian Eghia - hogy

ezekre a nevek ma is emlékezem,
évtizedek teltek el azóta,
s kapok egy újságot, elcsodálkozok:

benne nagy betűvel: ÖRMÉNY SAROK,

s mint ki álomból ébredezik:
emlékezni kezdek. 1915,
s mintha diktálná valaki, írok,
szemem párás, könnyezik:

egy vers, címe : örmény nosztalgia,
elküldöm a lelkes elnöknőnek,
hátha megtetszik, esetleg közli,
Issekutz Sarolta, meg is köszöni.

Érzem én, hogy oda tartozom,
a megküldött meghívót szorongatom,
latolgom - elmennék bizony,
ám vajon hogy bírja el nagy,

nagyon nagy korom, ezen szomorkodom,
s megjelent egyik drága félörmény
unokahúgom, taxiba ültetett, de

bármilyen kedves és jó volt,

szégyellem, hogy folyt a szép
jó műsor - és fel kellett ugranom,
s a csodálatos Moldován Stefánia
műsorát azonnal megszakítva,

igyekezett úgy megrázogatni,
hogy bár elszakadt gyöngyöm nyakamon,
a fájdalom megszűnt, s leültem.
E szép estét elfelejteni - sohse fogom.

S bár a nagy művésznő szívből tette,
úgy ugrándoztunk ott kettesbe, hogy
egy-két néző bizván hihette
előre volt ez megtervezve.

B. Ötves Margit
1996. június 23.

Szemelvények elődeink életéből.

Ünnepi beszéd.

Írta és előadta: **Tutsek József**

a "Magyarországi Örmények Egyesületé"-nek
1920.évi április hó 18-án tartott alakuló közgyűlésén.

(Részlet)

Évszázadokkal ezelőtt romokba dőlt az örmény nemzet felett a gyenge boltozat s ezernyi ember vándorbotot véve kezeibe, új hajlékot épített magának messze idegenbe, túl a tengeren.

Viszontagságteljes, hosszú vándorút után, a politikai és gazdasági megrázkódtatások hosszú éveig tartó szenvedései után, nyugalmat, vendégszerető hajlékot és békés ott-hont találtak itt, e hazának földjén.

A sorsüldözött örmény nép egy töredékének segítő kezet nyújtott a vendégszerető magyar nép akkor és abban az időben, mikor ezt a népet a politikai és gazdasági végpusztulás veszedelme fenyegette.

Őseink az elhagyott haza helyett új hazát, testvérek és szerető szívek helyett új testvéreket és forrón szerető magyar szíveket találtak. Szívük dobbanása összeforrt hajlékot nyújtó gazdáik szívének dobbanásával, megszerették a magyar haza vérrel szentelt földjét és bár soha sem tagadták meg fajukat és kegyelettel ragaszkodtak mindig az ősi haza hagyományaihoz, szívükben, érzésükben és egész gondolatvilágukban magyarokká lettek.

Most, évszázadok után, fordult a kocka. Összeomlás fenyegeti azt a magyar hazát, mely őseinket a pusztulástól megmentette. Mi sem természetesebb, minthogy mi, az annak idején segélyre szorultak törvényes utódai és leszármazottai, le akarjuk róni a magyar haza iránt soha, egyetlen nemzedék szívéből ki nem vezett hálánkat.

Keresni fogjuk azokat az eszközöket, melyek ezt a célt szolgálják.

Bármennyire is ég mindnyájunkban a vágy, hogy e szomorú, nehéz időkben második hazánknak segítségére siessünk, az egyes embernek vajmi kevés súlya van. Kifelé a külfölddel, a rokon örmény egyesületekkel, valamint az ősi hazával szemben csakis egy egyesület keretén belül léphetünk fel és csak így kapcsolódhatunk bele az ő kulturális és gazdasági működéseik körébe.

Ezért kell mindnyájunknak egybeseregleni és egy egyesületet alakítani.

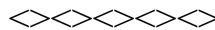
Ez az egyesület legyen a kapocs, mely a magyar örményeket egymáshoz fűzi; legyen egy erős, szilárd láncszem, mely bekapcsolódjon a világ minden részébe, ahol örmények vannak a föld kerekén. Tartsa össze, fűzze egymáshoz az örményeket ez a kapocs úgy, miként a múltban Magyarország összetartotta őket az "örmény kompánia".

Áldozatkészségükről a haza iránt már különösen Mária Terézia királynő alatt tanúbizonyságot tettek. Mikor a karok és rendek a pozsonyi országgyűlésen életüket és vérüket ajánlották fel, ők, a még idegenek, nem honfiúsítottak, százezreket bocsátottak a ki-

rállyó rendelkezésére a hétéves háború folytatása céljaira. Szamosújvár és Erzsébetváros, a két örmény metropolis, ezen teljesítményekért lettek a szabad királyi városok közé beiktatva.

Az 1848-iki szabadságharcban a magyar nemzet örökre összeforrt az örményekkel. Kiss Ernő, Lázár Vilmos tábornokok vértanú-halált szenvedtek a magyar szabadságért. Ott láttuk a harcok mezején Czetz János tábornokot, ki később, számkivetése alatt, az argentiniai legfelsőbb katonai intézet parancsnoka lett.

A közélet terén is kimagasló egyéniségek voltak az örmények között. Ott találjuk hazánk történelmébe arany betűkkel beírva Gorove István, Lukács Béla miniszterek nevéit, Gajzágó Salamont, az állami főszámvevőszék első elnökét és még sok kiváló szerepet betöltő testvérünket. Szívünk örömmel telik el, ha végigtekintünk a jelenleg élő nemzedék számos előkelő állásban lévő számottevő társadalmi faktorán, kik mind jó hazafiak, mind jó magyarok, jó örmények.

Kedves Testvérünk

Őseink Erdélyben történő letelepedésének 250 éves évfordulóját nem ünnepelhetjük meg méltóbban és magasztosabban, minthogy ősi rítusunknak Budapesten, az örmény szertartású katolikus egyházközség megszervezésével élő emléket állítunk.

A velencei Mekhitharista Kongregáció egyháztanácsának érző és áldozatkész lendülete lehetővé teszi, hogy hagyományosan vallásos lelkünk megittasuljon 1500 éves liturgiánk fenséges és titokteljes megnyilatkozásától.

Sokan közülünk Szamosújváron, Erzsébetvároson, Gyergyószentmiklóson és Csíkszépvezén születtek s így az örmény rítus szerint keresztkedtek meg, míg számosan vannak olyanok, kiknek ősei az örmény telepektől búcsút véve, szeretett hazánk különböző vidékein helyezkedtek el, s akiknek leszármazottai részére a keresztség szentségét már nem rítusunk papjai szolgáltatták ki.

A magyar örménységnek ősei mindannyian az erdélyi örmény szertartású kath. egyházközségek valamelyikének hívei voltak. Az átköltözés és az örmény szertartású pap hiánya következtében előállott kényszerű helyzet folytán az illetők rítusában (tehát a latin v. görög) pap által való megkeresztelés azonban nagyon fontos okokból - csak a Pápa Őszentsége engedélyével lehet ! (Codex Juris Canonici (1917) 98. §. 1., 2., 3.)

Ilyen engedélyt pedig egy magyar örmény sem kért, tehát nem is kapott, s így az örmény rítushoz való tartozóság fönnáll !

Az egyházi törvények szerint e szükségbeli állapot rögtön megszűnik, mihelyt a saját rítusú egyházzól gondoskodás történik !

Ezeknek előrebocsátása után felkérjük örmény származású testvéreinket, hogy egyházközségünk megszervezési munkálatainak megkönnyítése céljából, a belépési nyilatkozatot pontosan kitölteni és a fönti címre sürgősen visszaküldeni szíveskedjenek.

Az alakuló közgyűlés időpontját testvéreinknek kellő időben tudomására hozzuk.

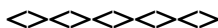
Budapest 1923. május hó 14-én

A MAGYARORSZÁGI ÖRMÉNYEK EGYESÜLETE

által az egyházközség megszervezésére kiküldött bizottság tagjai:

ifj. dr. Antalfy Manó ügyvéd	dr. Hovhannesian E. ügyvéd	dr. Simai Gyula kir. ítélőtábla tanácselnök
dr. Ágoston Géza árvaszéki elnök	Ipekdjian Kapriel kereskedő	Simay Lajos vezérigazgató
dr. Ávedik Félix kúriai tanácsjegyző, kir. bíró	Jakabffy István ny. főispán	dr. Szentpétery I. p. ü. főtanácsos
Bogdánfy Ödön ny. h. államtitkár	Jeretzian Nerses kereskedő	Tarján Agobian A. nagykereskedő
dr. Csiky László p. ü. tanácsos	dr. Korbuly József ügyvéd	Temesváry János hegedűművész
Czárán Péter műszaki tanácsos	dr. László Márton Pénzint. közp. ügyésze	Tsarhukian V. nagykereskedő
báró Dániel Ernő v.h.t.t.ny.keresk.miniszter	Lengyel István kir.tvszék bíró	dr. Turcsa János ny. tábornok orvos
dr. Dániel Dezső MÁV felügyelő	Merza Dezső műépítész	Tutsek József MÁV felügyelő
Dániel László ny. főispán	dr. Novák Elemér kincst.jogügyi főtanácsos	dr. Verzár Gyula orv. egy m. tanár
Duducz Péter r.t.ügyv. igazgató	Novák László MÁV főfelügyelő	dr. Vikol János főgimn. igazgató
dr. Forgács Károly bankhiv.	dr. Papp Antal h. államtitkár	Woicichowsky V. bank főtisztviselő
dr. Gerő József orsz.levéltári titkár	Papp János ny. MÁV igazgató	dr. Zakariás Dénes rendőrkapitány
dr. Gopcsa László miniszt. tanácsos	dr. Potoczky Gerő MÁV titkár	Zakariás I. István p. ü. főtanácsos
Harmath Jenő kir. ítélőtábla bíró	Rsduni H. Szerkisz kereskedő	

*Keressük a leszármazottakat, kérjük jelentkezzenek az
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnél telefonon vagy levélben !
A szerkesztőség.*

Tamási Áron és Sütő András szellemisége

A Fővárosi Örmény Klub 1998. január 15-i délutánján **Ablonczy László**, a Nemzeti Színház igazgatója volt vendégünk. A meghívás apropóját nemcsak most megjelent két könyve tette aktuálissá, hanem a magyar kulturális életben betöltött szerepe, a Nemzeti

Színház igazgatójaként és a magyar kultúra tűzön-vízen át képviselőjeként határainkon belül és kívül.

A Nehéz álom Sütő András 70 éve, valamint A szivárvány alatt Utak Erdélybe című könyve az egyetemes kultúra és ezen belül a magyar kultúra két nagy erdélyi magyar író géniuszról - a halhatatlan Tamási Áron és Sütő András - életútján keresztül az erdélyi magyar kisebbségi sorsról nyújt igen pontos képet. Részben megélőként, de főleg túlélőként. Elhivatottként és hitelesként. Ezért volt olyan meleg hangú és emberi ez a kötetlen beszélgetés, mert rólunk, a múltunkról, az itthoni és otthoni sorsunkról hallhatunk hiteles kortörténetet. A "teltházás" klubest, az est hangulata, a személyre szóló dedikációk sokasága, néhány részlet a könyvekből, valamint a háttérzeneként felhangzó székely népdalok és videokazettáról a 70 éves Sütő András születésnapjára készült beszédének részletei, végül a nekem szóló dedikáció hitet adott a jövőt illetően:

"Saroltának könnyülő álmokat kívánok ! Reménységgel és szeretettel: Ablonczy László"

S ha ilyen hiteles emberek, példaképek segítik utunkat, akkor van remény.

Dr. Issekutz Sarolta

"Ha igyekezetemnek és álmatlan éjszakáim írott gyötrelmeinek csak oly zsenge nyoma, emléke marad bár, mint friss havon a fölszálló madáré: ez talán már mentség arra, hogy kis ideig én is itt voltam, itt éltem e földön, veletek sorstársaimmal együtt egy térkép mögé kényszerült Nagyfejedelemségben, amelyet oly sokszor jártunk be közösen az emberi igazság, méltányosság, a félelem és megaláztatás nélküli élet vágyának, az emlékezés örök jogának álomfogatán"

Sütő András

Ablonczy László: A szivárvány alatt Utak Erdélybe című könyvéből:

Emlékmű Farkaslakán **Tamási Áron rendes feltámadása**

(Részlet Sütő András 1972. szeptember 24-én elhangzott beszédéből)

"Tamási Áron rendes feltámadása tulajdonképpen halálával kezdődött, amikor is visszatért szülőföldjére, amely minden művének forrása volt, minden emberi szenvedésének forrása egyben, minden aggodalmának és ugyanakkor minden bizakodásának - mondotta.

Mert Tamási az a székely-magyar író, aki minden író közül a legnagyobb bizakodással nézte ennek a népnek a jövőjét, akkor is, amikor a legsötétebb korszakát élte. Tamási Áron minden korok legnagyobb erdélyi prózaírója, mert hiszen Mikes után csak az Ő nevét lehet a legnagyobbak ilyen szintjére emelni.

Az egyetemes irodalomnak is klasszikus jelensége, ennek a Farkaslakának a földjén jelzi ezután most már két más nagy művész, hozzá hasonló nagy művész munkájával a maga súlyát."

"-Bizakodással várjuk, hogy Ábel meghódítsa a román közönséget is. Ábel, aki azonos volt mindenkor az íróval, vagyis azt vallotta, hogy mindenkor úgy kell cselekednünk, hogy megmaradjunk. Mert az etikum etnikum, a hovatartozás sorsvállalás, mert ma-

gyarnak lenni erkölcsöt jelent, amiként románnak meg más nemzetiségűnek lenni hasonlóképpen nem jelent sem többet, sem kevesebbet, mint erkölcsöt, annak minden vonatkozását, magát az eszményi emberi magatartást. Ez volt Tamási Áron a maga bölcsességével, a maga emberségével. Ez a tonnás hegyi beszéd maga is, a maga könnyel-vén beszél, mondván Tamási üzenetét a mi számunkra."

Programajánlatok

M E G H Í V Ó
az ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK Kulturális Egyesület
meghívja Önt és szeretteit
ÜNNEPI HANGVERSENYÉRE
az egyesület egyéves évfordulóján
1998. február 14-én (szombaton) 19 órakor a
budai Alsóvizivárosi (Kapucinus) Plébánia Templomba
Budapest I. Fő u. 32. (Corvin tér mellett)
A hangverseny ingyenes.

A hangversenyen adományt gyűjtünk az 1766-tól 1790-ig épült Szent Erzsébet tiszteletére 1791-ben felszentelt erdélyi, erzsébetvárosi örmény katolikus főtemplom felújítási munkálataira.

A hangversenyen közreműködnek:

Fancsali Bence (klarinét), **Fancsali János** (orgona), **Fancsali Mária** (ének),
Fogolyán Kristóf (fuvola), **Lukin László** (műsorvezető)

Látogatás Ópusztaszerre.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület egynapos kirándulást szervez Ópusztaszerre a Nemzeti Történeti Emlékpark megtekintésére. A látogatást 1998. április - május hónapra tervezzük. Kérjük az érdeklődők jelentkezését, felmérés céljából. A kirándulás költsége kb. 3500 Ft. A részvételi díj magában foglalja az utazás, az idegenvezetés költségét és a belépődíjat..

Látnivalók, szolgáltatások, érdekességek:

Feszty Árpád: A magyarok bejövetele. A körkép felbecsülhetetlen értékű művészeti alkotás.

A rotunda: Kiállítások: A körkép története; Rokonnépek; Szer monostora és kora; Promenáda (viselettörténet); Józsa Judit kerámiai; Budapest 1896 (rajzkiállítás); Feszty Árpád és kortársai; Magyar királyok panoptikuma (külön belépővel); Időszaki kiállítások.

A park és a szabadtéri néprajzi múzeum: Árpád - emlékmű, Árpád - forrás; Szer monostora (romkert); Ásatások; Magyarok Háza; Erdő-ember kiállítás-együttes, Az erdő temploma; A tiszai fafeldolgozás emlékhelye; Gátórház és halászkunyhó; Juhhodály, Széldaráló; Szegedi tanya; Felső-pusztaszeri iskola; Szentesi tanya; Vásárhelyi olvasó-

kör; Kovács-, bognár-, szíjgyártó műhely; Makói hagymásház; Kocsikiállítás; Csonrádi halászház; Tömörkényi község háza; Posta; napsugaras ház; Szatócsbolt és pékség; Tűzoltószertár; Mezőgazdasági gépkiallítás; Kisvasút; Vasúti őrház; Kiskunsági erdész ház; Szentes-Donáti szélmalom, Kocsma; Piactér.

Látogatás őseink földjén II.

Körutazás Székelyföldön, észak-Erdélyben és Bukovinában.

A túra célja: Felkeresni az erdélyi és a bukovinai örmény emlékhelyeket, valamint Gyergyó és Marosszék, Máramaros, Bukovina és Kalotaszeg vidékeinek természeti, történelmi és kulturális nevezetességeit.

Az utat a **Providentia - Gondviselés Egyesület** (Kolozsvár) szervezi. Az úton a mindenki által jól ismert **dr. Szarka György** személyesen kalauzolja a társaságot.

Az érdeklődők számára dr. Szarka György vetített képes előadást tart az útról klubrendezvényünkön.

Útvonal: Budapest - Nyíregyháza - Mátészalka - Csengersima - Szatmárnémeti - Nagybánya - Máramarossziget - Szaplonca - Iza völgye - Radnai havasok - Aranyos Beszterce völgye - Hosszúmező - Moldovica - Szuceva - Botosán - Németvásár - Békás szoros - Gyilkos tó - Gyergyószentmiklós - Ditró - Maroshévíz - Déda - Marosvécs - Szászrégen - Marosvásárhely - Marosbogát - Torda - Tordai hasadék - Kolozsvár - Tordaszentlászló - Körösfő - Bánffyhunjad - Magyarvalkó - Királyhágó - Nagyvárad - Ártánd - Szolnok - Budapest.

Időtartam: 7 nap, 1998 szeptember 18- szeptember 24

Utazás autóbusszal útvonalhossz : Budapesttől Budapestig 2100 km.

Részvételi díj: 150 DEM/fő

Az összeg tartalmazza a félpanziót, a szállást, a vezetést, a biztosítást és a belépők árát, kivéve a buszköltséget.

A buszköltség a jelentkező személyek számától függően: 8-12.000 Ft/fő.

Érdeklődés és jelentkezés az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület irodájában.

Információk

- Február 7-én népes magyarörmény társaság vett részt a sörpartin a Csendes Étteremben. Szinte valamennyi neves örmény család képviseltette magát, mintha Szongott Kristóf Magyarhoni örmény családok genealogiája elevenedett volna meg. Ákontcz, Czirják, Czárán, Bányai, Győrffy, Merza, Mártonffy, Lászlóffy, Jakabffy, Zachariás, Novák, Dávid, Betegh, Dániel, Issekutz, Nits, Karácsony, Dajbukát, Fogolyán, Papp, Ávéd, Merza, Flórián és még sorolhatnám a génállományt. És mennyien találkoztak most ismét hosszú évek múltán. Vidám és megható percek, érdekes családi történe-

tek, információk hangzottak el. Fényképek kerültek elő az ötvenes évek elejéről az Örmény Katolikus Lelkészség V. Semmelweis u. 9. szám alatti egyik gyermekrendezvényéről, résztvettek jelmezes gyermekműsorokban ebben az időben, hátha felismerik magukat a képeken. És megszervezzük közel félévszázadra rá a résztvevők találkozását..

A sörparti megjelent csaknem 30 résztvevő foglalkozott a jelen és jövő feladataival is, hitet téve örmény gyökerekkel rendelkező magyarságuk mellett, tántoríthatatlanul.

- **Felhívás:** Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 1998 márciusában megrendezi a " **Szemelvények a magyarörmény múltból, családi archívumok alapján**" c. kiállítását. A rendezők várják mindazok jelentkezését az egyesület telefonszámán, vagy személyesen a fogadóidőben, akik családi okmányok, fényképek, gyászjelentések, családfák, címerek, újságcikkek fénymásolatával gazdagítanák a kiállítást.

- Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és az erdélyi örmény kolóniák polgári képviselői között kötött 1997. november 22-i megállapodás közös kulturális rendezvényei sorát **Szabó László: Arménia, Anatólia, Levante c. nagyszerű fotókiállítása** nyitotta meg **Szamosújváron**. A **Pro Armenia Alapítvány és a Téka Alapítvány** rendezésében 1998. január 11-én nyílt a kiállítás, melyen közel hatvanan jelentek meg. A rendezés, a kis műsor, a megnyitó beszédek, mind hitet tettek a közös tenniakarás mellett. Jó volt résztvenni ismét egy szívmengető közös hétvégén.

A **kiállítás anyagát** - Karácsony Ernő festészeti kiállításával együtt - 1998. február 6-án már **Gyergyószentmiklóson** láthatta a közönség a Tarisznyás Márton Múzeumban ismét nagy érdeklődés mellett. Köszönet a tevékeny rendezőknek !

- Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az **adományok gyűjtését** az erdélyi örmény kolóniák részére. Ruhanemű, könyv, apró háztartási használati eszközök, iskola-felszerelések átvétele az egyesület székhelyén.

Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Hilton fiók: 10100723-72594972-00000007

Az 1998-as évben elsősorban az erzsébetvárosi örménykatolikus nagytemplom restaurálási munkálataira, különösen az elektromos hálózat felújítására és a beázások megszüntetésére gyűjtünk.

- **Köszönetet mondunk** Szalmási Pál és Tutsek Árpád uraknak az egyesületnek adott könyvadományaikért.

- **A Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat székhelye:**

1054. Budapest V. Akadémia u. 1. II. em. 261. és 293.

Tel/fax: 302-7389. Tel: 153-4444/155 A kiállító terem melléke: 156

Nyitvatartási rend: Iroda: hétfő és szerda 9-15 óra, kedd 14-19 , csütörtök 12-17 óra
dr. Issekutz Sarolta elnök félfogadása minden hónap 1. csüt. 16- 18 óráig II. em. 261.

- **Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:**

1015. Budapest Donáti utca 7/a.

Új postacíme: 1251 Budapest Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel:** 201-2401.

A fogadóidő minden szerdán 16-18 óra között.

Erdélyi Örmény Gyökerek

A Fővárosi Örmény Klub időszaki kiadványa

Főszerkesztő: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: dr. Sasvári László, dr. Magyar István Lénárd,
Juhos-Kiss János, Fancsali János

Szerkesztőség: 1251. Budapest Pf. 70. *Tel:* (1) 201-1011 *Fax:* (1) 201-2401